

INVENTÁŘ KRIMINÁLNÍCH STYLŮ MYŠLENÍ (PICTS-cz) – ADAPTACE A PSYCHOMETRICKÉ VLASTNOSTI

PETRA FARIDOVÁ, ŠÁRKA BLATNÍKOVÁ,
MAREK VRANKA, PETR ZEMAN

Cílem studie bylo představit českou adaptaci amerického Inventáře kriminálních stylů myšlení (Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles – PICTS), ukázat shodu základních psychometrických parametrů původní a adaptované verze (PICTS-cz) a doložit vztah dotazníkových skóre s věkem, vzděláním a základními charakteristikami kriminální historie.

Analyzovaný soubor tvořilo 586 odsouzených mužů, ve věku od 19 do 66 let ($Med = 35$; $SD = 9,81$), umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody za různorodou trestnou činnost.

Sběr dat zajišťovali vězeňští psychologové ve 13 věznicích na území ČR.

Výsledky ukázaly, že zjišťované psychometrické vlastnosti české verze (vnitřní konzistence škál, mezipoložkové korelace, faktorová struktura, korelace s relevantními charakteristikami respondentů aj.) jsou srovnatelné s originální verzí.

Limity studie představují především dosud nerealizované empirické validizační studie, odhady test-retestové reliability a neuskutečněný zpětný překlad do výchozího jazyka metody. Strategie výběru výzkumného souboru byla determinována specifiky sběru dat ve vězeňském prostředí.

Klíčová slova: kriminální myšlení/postoje; PICTS-cz; adaptace testu; vězeňská populace; forenzní psychologie; Česká republika

1. Úvod

Kriminální myšlení či kriminální postoje představují koncept, kterému je především v zahraničí věnována značná výzkumná pozornost, a to nejen ze strany forenzních psychologů. Důvodem je mj. prokázaná souvislost s antisociálním jednáním a možnost jeho ovlivnění právě změnou či eliminací těchto postojů (např. Blud et al., 2003; Henning, Frueh, 1996; Walters, 2005c). Kriminální postoje a styly uvažování, resp. systém kriminálních přesvědčení, vztahující se k antisociálnímu a delikventnímu jednání, patří k důležitým faktorům při posuzování rizikovosti pachatelů trestné činnosti a jsou podstatnou součástí většiny soudobých teorií kriminálního jednání (Bulten, Nijman, van der Staak, 2009; Walters, 2006a). Jejich užitečnost a význam je empiricky doložen – ať už pro predikci **kriminální recidivy po propuštění z výkonu trestu** (např. Gonsalves, Scalora, Huss, 2009; Mills, Kroner, Hemati, 2004; Walters, 2011), nebo **možného problémového chování ve výkonu trestu odnětí svobody**, ve smyslu maladaptace na vězeňské prostředí či rizika kázeňských přestupků (*prison misconduct, institutional/disciplinary adjustment*) (např. Simourd, van de Ven, 1999; Walters, 1996; Walters, 2005b; Walters, 2006b; Walters, Mandell, 2007; Walters, Schlauch, 2008).

O kriminálním myšlení byla napsána řada pojednání (částečně shrnuje Faridová, 2015). Kriminální vzorce myšlení se mohou vyskytovat u pachatelů různé trestné činnosti, tj. u jedinců napříč kriminální populací, a dokonce i mimo ni (Egan et al., 2000). Intenzita kriminálních postojů se značně liší mezi pachateli v závislosti na jejich **kriminální minulosti**. Jejich vyšší intenzita je podle řady autorů (např. Palmer, Hollin, 2003; Walters, 1995; Walters, Elliott, Miscoll, 1998) spojena s bohatší kriminální historií a časnějším zahájením kriminální kariéry. Další diferencující proměnnou pak představuje **věk** pachatele, který je všeobecně považován za významný korelát prokriminálních postojů, ve smyslu oslabování kriminálních postojů s přibývajícím věkem (např. Dembo, Turner, Jainchill, 2007; Palmer, Hollin, 2004; Wallinius et al., 2011). O vztahu kriminálního myšlení a dosaženého **vzdělání** nalézáme v literatuře značně nekonzistentní či až protichůdná zjištění (srovnej Walters, 2002b; Wallinius et al., 2011; Mandracchia, Morgan, 2011).

Přes trvající metodologickou polemiku některých odborníků o možnostech zkoumání kriminálních postojů prostřednictvím vlastní výpovědi respondenta (podrobnější diskuse této problematiky viz Faridová, 2014, s. 161), převládá v současné době přesvědčení o užitečnosti tohoto přístupu. O tom svědčí i existence desítek **dotazníků a inventářů** měřících kriminální myšlení (shrnuje např. Banse et al., 2013, v češtině Faridová, 2014). Tyto nástroje mají **využití** nejen v oblasti penitenciární diagnostiky (risk assessmentu), ale i v intervenčních programech (terapeutické práci s odsouzenými pachateli). Opomenout nelze ani potenciál konceptu kriminálního myšlení pro soudně znaleckou psychologickou praxi, který spočívá především v oblasti posuzování rizika recidivy či prognózy resocializace. Žádný z měřících nástrojů však dosud nebyl adaptován na českou populaci.

Cílem studie je informovat o převodu americké metody *Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles* (PICTS, 4. verze) do prostředí ČR. Pro naplnění tohoto záměru nejprve popíšeme originální verzi inventáře, seznámíme čtenáře s postupem tvorby české verze, její administrace, skórování a vyhodnocení výsledků. Předložíme srovnání psychometrických vlastností české a originální verze. Rovněž představíme výsledky explorační faktorové analýzy, jež sice odpovídají výsledkům zjištěným u původní verze nástroje a u jeho převodů do jiných jazyků, nicméně zároveň poukazují na nejednoznačnost jeho struktury vyžadující další zkoumání. Příspěvek uzavíráme analýzou vztahů mezi skóry jednotlivých škál PICTS-cz a relevantními demografickými charakteristikami a měřítky kriminální historie respondentů, jež slouží jednak jako konvergentní ukazatele validity nástroje a dále potvrzují srovnatelnost jeho českého převodu s jinými jazykovými verzemi.

2. Původní verze inventáře – PICTS

Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS) je 80položkový sebepoznavací inventář vyvinutý pro měření kriminální kognice ve formě postojů, přesvědčení a myšlenkových stylů, o nichž se předpokládá, že podporují a udržují kriminální životní styl (Walters, 2006a). Jeho autorem je americký klinický a vězeňský psycholog prof. Glenn D. Walters. Inventář byl dosud převeden do jazykového a kulturního prostředí řady dalších zemí (např. Velké Británie, Irska, Nizozemska, Chorvatska, Polska) a dosavadní psychometrické analýzy ukazují dobrou využitelnost nástroje ve všech těchto zemích.

Dlouhodobá systematická práce na vývoji inventáře, jehož první verze byla představena již před dvaceti lety, vedla k tomu, že jeho dosud poslední, tj. čtvrtá verze z roku 2001, disponuje širokou nabídkou škál čtyř generací (podrobně viz Faridová, 2014). Konkrétně se jedná o **osm škál stylů myšlení**, z nichž každá je sycena osmi položkami: Zdůvodnění (Mo), Odříznutí (Co), Oprávnění (En), Orientace na moc (Po), Sentimentalita (Sn), Superoptimismus (So), Kognitivní indolence (Ci) a Diskontinuita (Ds), o **čtyři faktorové škály** (10 položkově): Vyhýbání se problémům (PRB), Interpersonální hostilita (HOS), Sebeprosazování/sebeklam (AST) a Popření újmy (DNH), **dvě obsahové škály**: Současné kriminální myšlení (CUR, 13 položek) a Minulé kriminální myšlení (HIS, 12 položek), **dvě kombinované škály** (skóry jsou vypočítávány podle daného vzorce ze skóre jiných tří škál): Proaktivní kriminální myšlení (P; z položek škály En, AST a HIS) a Reaktivní kriminální myšlení (R; z položek škály Co, PRB a CUR), **tři revidované validizační škály**: Zmatení a simulace (Cf-r, 8 položek), Defenzivita a disimulace (Df-r, 8 položek) a Otazníková škála (? , tvořená součtem vynechaných položek). Později byla doplněna také **speciální škála** zachycující Strach ze změny (FOC, 8 položek) a tzv. **Souhrnný skór kriminálního myšlení** (GCT, 64 položek sytících osm stylů myšlení). Jednotlivé škály jsou stručně představeny v tab. 1.

Tabulka 1 *Stručná charakteristika škál PICTS-cz*

Škály stylů myšlení	
Zdůvodnění	zmiřování pocitu viny, ospravedlňování, negování či snižování odpovědnosti za své činy a její externalizace, racionalizace
Odříznutí	eliminace „emocí“ běžně odrazujících od páchání trestné činnosti pomocí vnějších či vnitřních mechanismů (př. alkohol, zlostná fráze)
Oprávnění	pocity vlastnictví, jedinečnosti, záměna tužeb a přání za potřeby, nárokování
Orientace na moc	touha po moci, ovládnání a kontrole okolí, zjednodušené vidění světa (síla vs. slabost)
Sentimentalita	pozitivní sebe prezentace, kompenzace negativních následků zločinu konáním dobrých skutků, společensky ceněných aktivit
Superoptimismus	nerealistické postoje k sobě a ke svým schopnostem, pocit vlastní nezranitelnosti, extrémní sebejistota
Kognitivní indolence	impulzivita, nekritické uvažování a hodnocení svých plánů, myšlení v krátkodobém horizontu
Diskontinuita	nestálost, nevytrvalost, selhávání v realizaci stanovených cílů, dodržování povinností, výrazná externí orientace
Faktorové škály	
Vyhýbání se problémům	impulsivní, nezodpovědný přístup k životu, tendence utíkat od problémů zapojením do trestné činnosti nebo užíváním drog, namísto snahy problémům čelit
Interpersonální hostilita	extrémní hostilita, nepřátelský postoj k okolí, vedoucí až ke zmatení nebo vzbuzování dojmů zmatenosti
Sebeprosazování/sebeklam	tendence prosazovat svou vůli ve snaze dosáhnout vlastních cílů, bez ohledu na druhé a realističnost dosažení těchto cílů, pohotově racionalizace a ospravedlňování kriminálního jednání s cílem vyhnout se pocitem viny

Popření újmy	racionalizace a minimalizace dopadu kriminálního chování jedince na ostatní, škody způsobené druhým
Obsahové škály	
Současné kriminální myšlení	aktuální identifikace s kriminálním systémem přesvědčení, indikátor změny a měřítko její dosažitelnosti, šance na změnu
Minulé kriminální myšlení	dřívější identifikace s kriminálním systémem přesvědčení, může a nemusí znamenat i aktuální výskyt kriminálních postojů a přesvědčení
Kombinované škály	
Proaktivní kriminální myšlení	řízené, plánovité a „chladnokrevné“ jednání, zaměřené na pozitivní výsledky plynoucí z trestné činnosti (peníze, moc, postavení), vypočítavost
Reaktivní kriminální myšlení	impulzivní, „horkokrevné“, reaktivní, neřízené, neplánované jednání, nezdrženlivost, nerozvážnost, ukvapenost, podezřívavost
Speciální škála	
Strach ze změny	obavy ze změny a míra, do níž stojí v cestě efektivní intervenci, reflektuje znepokojení či obavy z možnosti změnit své chování, ale i celkový nedostatek porozumění svým emocím, nedostatek ochoty či připravenosti ke změně
Validizační škály (revidované)	
Zmatení a simulace	detekce „falešně špatných“ odpovědí, zveličování příznaků kriminálního myšlení falešným zhoršováním odpovědí, problémy s porozuměním položkám, nahodilé odpovídání
Defenzivita a disimulace	detekce „falešně dobrých“ odpovědí, obranné tendence, defenzivita či obezřetnost při odpovídání, přílišná snaha udělat příznivý dojem
Otázníková škála	míra spolupráce (počet nezodpovězených položek)
Souhrnný skór kriminálního myšlení	
GCT skór	součet hrubých skórů v 64 položkách sytících škály stylů myšlení

Zdroj: Walters, 1990; Walters, 2002a; Walters, 2006a

Jde o metodu s opakovaně prokázanou **reliabilitou** (ve smyslu vnitřní konzistence a test-retestové reliability) i validitou (např. Walters, 2006a; Walters, 2012). Více než desítky studií prokázala **prediktivní validitu** nástroje ve vztahu k institucionálnímu přizpůsobení a recidivě (Walters, 2012). Pro praktické uplatnění nástroje je významná jeho **inkrementální validita**, resp. jeho jednotlivých škál. Studie, které ji prověřovaly (např. Walters, 2005b; Walters, 2009), potvrzují hypotézu o schopnosti PICTS přispívat k predikci recidivy nad rámec základních demografických proměnných, jako je věk či kriminální minulost, a populárních posuzovacích postupů, jako je PCL-R¹ (Gonsalves, Scallora, Huss, 2009) a PCL:SV² (Walters, 2009). Dosud realizované analýzy se značně různí v závěrech o **faktorové struktuře** PICTS. Nalezneme studie dokládající existenci jednoho (Egan et al., 2000; Palmer, Hollin, 2003), dvou (Bulten, Nijman, van der Staak, 2009), čtyř (Egan et al., 2000; Walters, 1995) i osmi faktorů (Walters, 2005a). Walters (2006a; 2012) tuto diskusi uzavírá tvrzením, že v současné době existuje obecný konsenzus o faktorové

¹ PCL-R = *Hare Psychopathy Checklist-Revised* (Hare, 1991) – diagnostický nástroj pro posouzení psychopatie (dle Hareho definice) – Faktor 1 měří interpersonální/afektivní komponenty psychopatie, Faktor 2 její behaviorální komponenty.

² Screeningová verze PCL-R (*Hare Psychopathy Checklist Screening Version*; Hart, Cox, Hare, 1995).

strukturu PICTS, jež je podle něj tvořena dvěma hlavními, významnějšími faktory: vyhýbání se problémům (*problem avoidance*) či nedostatečná přemýšlivost (*lack of thoughtfulness*) a sebeprosazování/sebeklam (*self-assertion/deception*) či svévlná kriminalita (*wilful criminality*) a dvěma vedlejšími, méně významnými faktory: interpersonální hostilita (*interpersonal hostility*) a popření újmy (*denial of harm*). Nicméně otázku faktorové struktury nástroje nelze považovat za vyřešenou, jelikož navržené čtyř faktorové řešení vysvětluje jen relativně malou část celkové variance (<30 %) a jsou tedy potřebná další zkoumání. Přiměřenou **konvergentní a diskriminační validitu** škál PICTS prokázali například Walters a Geyer (2005), kteří zjišťovali jejich korelaci se škálami osobnostního inventáře *Personality Assessment Inventory* (PAI; Morey, 1991). Jako dostatečná byla hodnocena i **obsahová validita** metody (Walters, 2012). **Původní normalizační soubor** tvořilo 450 odsouzených mužů z federálních věznic s minimálním, středním a maximálním zabezpečením v USA (z každé skupiny 150) (Walters, 1995).

3. Česká verze inventáře – PICTS-cz

Jazyková a kulturní adaptace nástroje byla pořízena se souhlasem autora originální metody. Převod položek do českého jazyka byl realizován za účasti čtyř odborníků, kteří dali vzniknout **třem nezávislým překladům**. Na jednotlivých verzích se tak podílel profesionální překladatel, kriminolog-speciální pedagog, kriminolog-právník a studentka psychologie. Poté byly všechny verze porovnávány a – s ohledem na významovou blízkost originálu, srozumitelnost a obsahovou správnost – z nich byla následně **sestavena verze jediná**. **Srozumitelnost položek** byla ověřována na několika netrestaných osobách různého věku a intelektové úrovně, jimž byl dotazník administrován s následným dotazováním na srozumitelnost tvrzení. Na základě takto získaných podnětů, bylo upraveno znění některých položek.

Co se týče způsobu **administrace, skórování a vyhodnocování**, zachovává česká verze postupy stanovené v manuálu původního dotazníku. Tento sebeposuzovací inventář respondent vyplňuje samostatně, bez časového limitu (zpravidla by ale měl být schopen ho dokončit za 15–30 min). Instrukce je předtištěna na přední straně pětistránkového formuláře a mj. upozorňuje na nutnost volby pouze jedné odpovědi na každou položku. PICTS-cz umožňuje individuální i skupinovou administraci ve formě tužka-papír. Každá z 80 položek inventáře je hodnocena na čtyřbodové škále s hodnotami, označenými jako *rozhodně souhlasím, souhlasím, nejsem si jistý (ani souhlasím / ani nesouhlasím) a nesouhlasím*. Při vyhodnocení jsou odpovědi v uvedeném pořadí skórovány 4, 3, 2 nebo 1 bodem. Výpočet skóru v jednotlivých škálách probíhá za podpory počítačového softwaru. Pro účely interpretace jsou hrubé skóry převedeny na skóry standardní, tj. steny a (v souladu s originálem) také na T-skóry. Propracovaný interpretační postup (Walters, 2006a; Walters, 2012) byl zachován i v české verzi (pro jeho podrobný popis viz Faridová, 2014).

4. Soubor a procedura

Výzkumný soubor tvořilo původně 609 osob ve výkonu trestu odnětí svobody, z nichž po vyřazení respondentů s vysokým počtem chybějících odpovědí, a tudíž

nevalidním protokolem (Walters, 1995), zbylo 586 mužů ve věku od 19 do 66 let ($Med = 35$; $SD = 9,81$). Jednalo se o odsouzené za různorodou trestnou činnost: 57,3 % respondentů bylo aktuálně odsouzeno za násilný trestný čin (z toho např. 21,1 % za vraždu, 57,1 % za loupež), 39,1 % za majetkovou trestnou činnost (z toho např. 78,2 % za krádež), 9,4 % za drogovou, 25,6 % za sexuálně motivovanou trestnou činnost (z toho např. 93,3% za znásilnění) a 11,6 % za trestné činy spočívající v porušení uložených povinností.³ Mediánový počet předchozích záznamů v opisu rejstříku trestů⁴ byl 6 (v rozmezí od 0 do 30), zatímco mediánový počet předchozích pobytů ve výkonu trestu odnětí svobody byl 2 (v rozmezí od 0 do 15).

Sběr dat, který proběhl ve 12 věznicích na území ČR⁵, zajišťovali primárně vězeňští psychologové. Předvýběr respondentů prováděli dle instrukcí tak, aby se ve všech případech jednalo o gramotné jedince, s dostatečnou intelektovou kapacitou a znalostí českého jazyka pro zajištění porozumění a možnosti validního zodpovězení položek inventáře. Účast odsouzených byla dobrovolná, bez nároku na odměnu. Administrace inventáře probíhala individuálně či skupinově, a to pod dohledem psychologa či jiného zaměstnance věznice. Po seznámení se záměry výzkumu podepsal každý respondent písemný informovaný souhlas. Formuláře s doplňkovými a identifikačními položkami vyplňoval vězeňský personál.

5. Výsledky

5.1 Reliabilita škál

U české verze nástroje byla reliabilita zjišťována dvěma metodami, a to analýzou vnitřní konzistence škál (Cronbachovo alfa) a průměrnou mezipoložkovou korelací. **Vnitřní konzistence** všech 20 škál⁶ inventáře PICTS-cz nabývala hodnot od 0,63 do 0,93 (jednotlivé hodnoty viz tab. 2). Tyto výsledky lze považovat celkově za velmi dobré a i v nejhorších případech za zcela uspokojivé. Velikost a struktura zjištěných koeficientů vnitřní konzistence plně odpovídá originální verzi dotazníku – korelační koeficient mezi hodnotami zjištěnými u PICTS-cz a hodnotami u původní verze činí 0,87.

Průměrné **mezipoložkové korelace**, tj. průměry korelací mezi všemi dvojicemi položek v dané škále, se pohybovaly od 0,17 do 0,35 (viz tab. 2), což lze považovat rovněž za uspokojivé hodnoty. Korelace zjištěných hodnot s hodnotami zjištěnými při psychometrické analýze americké verze činí 0,81, což opět dokládá podobné vlastnosti původní a nové české verze nástroje.

Při srovnání s původním normativním souborem vykazují škály PICTS-cz minimálně stejné a ve většině případů dokonce lepší hodnoty vnitřní konzistence a mezipoložkové korelace (viz tab. 2). Jedinou výjimkou, z celkem 20 porovnávaných škál, je škála Kognitivní indolence (Ci), která má v české verzi tyto vlastnosti mírně horší.

³ Někteří pachatelé byli odsouzeni i za více kategorií trestních činů současně.

⁴ Opis rejstříku trestů obsahuje údaje o všech (i zahlazených) pravomocných odsouzeních dané osoby.

⁵ Jmenovitě ve Věznicích České Budějovice, Horní Slavkov, Jiřice, Kuřim, Mírov, Ostrov nad Ohří, Plzeň, Praha Ruzyně, Rýnovice, Teplice, Valdice a Vlnařice.

⁶ Z analýz byla přirozeně vynechána tzv. Otazníková škála.

Tabulka 2 Porovnání hodnot vnitřní konzistence (Cronbachova alfa) a mezipoložkové korelace u americké a české verze inventáře

		Původní verze (PICTS) (N = 417; Walters, 1995)		Adaptovaná verze (PICTS-cz) (N = 586; Blatníková, Faridová, Vranka, 2016)	
		Cronbachovo alfa	Průměrná mezipoložková korelace	Cronbachovo alfa	Průměrná mezipoložková korelace
Zmatení a simulace	Cf-r	0,66	0,20	0,78	0,30
Defenzivita a disimulace	Df-r	0,67	0,20	0,67	0,20
Zdůvodnění	Mo	0,64	0,22	0,67	0,22
Odříznutí	Co	0,78	0,35	0,79	0,32
Oprávnění	En	0,59	0,17	0,63	0,19
Orientace na moc	Po	0,65	0,24	0,74	0,27
Sentimentalita	Sn	0,55	0,13	0,68	0,21
Superoptimismus	So	0,63	0,20	0,70	0,22
Kognitivní indolence	Ci	0,76	0,29	0,66	0,19
Diskontinuita	Ds	0,79	0,32	0,78	0,32
Vyhýbání se problémům	PRB	0,87	0,40	0,84	0,35
Interpersonální hostilita	HOS	0,78	0,27	0,78	0,27
Sebeprosazování/ sebeklam	AST	0,83	0,33	0,81	0,31
Popření újmy	DNH	0,66	0,16	0,67	0,17
Současné kriminální myšlení	CUR	0,88	0,39	0,87	0,35
Minulé kriminální myšlení	HIS	0,83	0,29	0,83	0,29
Proaktivní kriminální myšlení	P	0,83	0,22	0,83	0,22
Reaktivní kriminální myšlení	R	0,91	0,35	0,89	0,32
Strach ze změny	FOC	0,74	0,26	0,79	0,32
Souhrnný skóre kriminálního myšlení	GCT			0,93	0,17

Z analýzy chybějících odpovědí plyne, že v průměru na každou z 80 položek neodpovědělo pouze 1,4 % ze všech 609 respondentů. U jediné položky⁷ jsme se setkali s neobvykle vysokým podílem chybějících odpovědí (2,8 % všech respondentů).

U každé z 80 položek zvolilo možnost odpovědi „*nejsem si jistý (ani souhlasím / ani nesouhlasím)*“ v průměru 16,5 % respondentů. U tří položek⁸ se tato odpověď vyskytuje

⁷ „*Abych se po spáchání trestného činu nebo jiné špatné věci cítil lépe, chovám se třeba hezky ke zvířatům nebo k malým dětem.*“

⁸ „*Je pro mne obtížné rozumně posoudit své nápady a plány.*“; „*Myslím, že dobré věci, které jsem v životě pro ostatní vykonal, vyvažují ty špatné.*“; „*Pokud existuje rychlejší nebo snazší cesta, jak něčeho dosáhnout, tak ji najdu.*“

neobvykle často (až u třetiny respondentů), lze proto hypotetizovat o jejich horší srozumitelnosti nebo obtížnější zodpověditelnosti. Celkově ale výstupy analýz svědčí o srozumitelnosti převedených položek. Zjištěné nedostatky u několika z nich poslouží jako podněty pro případnou budoucí revizi inventáře.

Deskriptivní charakteristiky škál PICTS-cz uvádíme v tab. 3.

Tabulka 3 Deskriptivní charakteristiky škál PICTS-cz

Název škály		M	SD	šikmost	špičatost	min–max
Zdůvodnění	Mo	13,92	4,32	0,75	0,24	8–31
Odříznutí	Co	13,88	4,77	0,63	–0,35	8–30
Oprávnění	En	13,47	3,86	1,06	1,41	8–31
Orientace na moc	Po	13,49	4,19	1,01	1,06	8–32
Sentimentalita	Sn	18,92	4,47	0,38	–0,02	8–32
Superoptimismus	So	14,69	4,30	1,02	0,82	8–32
Kognitivní indolence	Ci	16,94	4,25	0,33	–0,19	8–32
Diskontinuita	Ds	14,48	4,88	0,65	–0,24	8–32
Vyhýbání se problémům	PRB	17,67	6,01	0,62	–0,34	10–39
Interpersonální hostilita	HOS	13,93	4,47	1,90	4,85	10–38
Sebeprosazování/sebeklam	AST	17,13	5,97	0,83	0,37	10–40
Popření újmy	DNH	23,45	4,91	0,25	–0,14	10–40
Současné kriminální myšlení	CUR	24,16	7,79	0,52	–0,38	13–50
Minulé kriminální myšlení	HIS	21,53	6,85	0,64	–0,09	12–48
Proaktivní kriminální myšlení	P	74,37	22,22	0,88	0,60	43–170
Reaktivní kriminální myšlení	R	78,65	25,02	0,58	–0,33	44–166
Strach ze změny	FOC	16,40	4,96	0,32	–0,48	8–31
Souhrnný skóre kriminálního myšlení	GCT	119,80	26,64	0,82	0,96	64–241
Počet respondentů	N	586				

5.2 Konstruktová validita

Jak bylo uvedeno, výstupy dosavadních faktorových analýz nejsou ve shodě a skutečná faktorová struktura dotazníku tudíž není jasná. Jelikož v situaci, kdy současně existuje řada různých možných faktorových struktur, není použití konfirmační analýzy vhodné, a protože naším cílem bylo zejména demonstrovat srovnatelnost českého převodu s původní verzí nástroje, provedli jsme **explorační faktorovou analýzu**. Pro její realizaci byla zvolena metoda vážených nejmenších čtverců (*least weighted squares*) a kolmá rotace *varimax*. V situaci s nejasným či víceznačným teoretickým ukotvením je ortogonální rotace zpravidla vhodnější než šikmá, z důvodu jednoznačnější interpretace jejich výstupů.

Do analýzy vstupovaly hodnoty z 64 položek⁹ inventáře sytících osm základních škál stylů myšlení, získané z podsouboru dotazníků s kompletně vyplněnými předmětnými položkami ($N = 474$). Kaiser-Meyer-Olkinova míra ($KMO = 0,9$, rozsah pro jednotlivé položky 0,6–0,95) i Bartlettův test sféricity ($\chi^2 = 10\,450,4$; $df = 2016$; $p < 0,001$) ukázaly vhodnost těchto dat pro faktorovou analýzu. Komunality jednotlivých položek se pohybovaly v intervalu 0,373–0,741, s průměrnou hodnotou 0,549. Sutinový graf ukazuje na vhodnost extrakce tří až pěti faktorů. Vzhledem k poslednímu výraznému poklesu vlastního čísla mezi čtvrtým a pátým faktorem, se jako nejvhodnější jeví čtyř faktorové řešení, jež koresponduje s modelem navrženým autorem metody (Walters, 1995). Při pohledu na položky, kterými jsou jednotlivé rotované faktory syceny (viz tab. 4), se ukazuje, že zjištěné faktory dobře odpovídají čtyřem faktorovým škálám PICTS: Vyhýbání se problémům – **PRB** (10,4 % vysvětlené variance u PICTS-cz; 16,8 % u PICTS), Sebeprosazování/sebeklam – **AST** (8,0 % u PICTS-cz; 2,7 % u PICTS), Interpersonální hostilita – **HOS** (7,3 % u PICTS-cz; 4,1 % u PICTS) a Popření újmy – **DNH** (5,4 % u PICTS-cz; 2,3 % u PICTS). Zvolené čtyř faktorové řešení vysvětluje **31,1 % celkové variance**, přičemž se jednotlivé faktory v podílu vysvětlené variance dramaticky neodlišují.

Tabulka 4 Rotovaná faktorová matice PICTS-cz

	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4
Položky	PRB	AST	HOS	DNH
q68	0,730			
q62	0,697			
q36	0,648			
q70	0,619			
q04	0,588			
q40	0,561			
q43	0,558			
q79	0,540			
q16	0,533			
q26	0,480			
q18	0,454		0,413	
q51	0,454			
q20	0,431	0,305		
q47	0,415			
q59	0,410	0,345		
q30	0,397			
q23	0,385			
q37	0,348			

⁹ PICTS-cz obsahuje celkem 80 položek, z toho 64 sytí 8 škál stylů myšlení (každou škálu osm), 8 položek je věnováno výhradně škále Strachu ze změny – FOC, další 4 položky pak sytí revidovanou validizační škálu Zmatení a simulace – Cf-r a poslední 4 škálu Defenzivity a disimulace – Df-r (Walters, 2006a).

q09	0,346			
q76		0,655		
q13		0,584		
q44		0,566		
q06	0,395	0,545		
q80		0,528		
q78		0,527		
q31	0,306	0,525		
q38		0,492	0,320	
q45		0,457	0,385	
q73		0,442	0,316	
q74	0,312	0,437		
q53		0,409	0,390	
q61		0,408		
q33		0,391	0,371	
q35		0,366	0,221	
q15				
q64	0,469		0,559	
q49			0,556	
q34			0,522	
q41			0,507	
q24	0,335		0,501	
q52			0,500	
q12			0,470	
q28			0,416	
q14		0,316	0,401	
q29		0,306	0,394	0,356
q08			0,382	
q57			0,370	
q75			0,332	
q66			0,314	
q63				
q67				0,569
q56				0,561
q25				0,527
q77				0,480
q19				0,473
q17				0,438

q02				0,425
q50				0,408
q71				0,396
q54				0,367
q65				
q05				
q01				
q22				

Pozn.: Původní faktorová matice (Walters, 1995) není k dispozici, pracujeme proto pouze s přiřazením položek k jednotlivým faktorovým škálám PICTS. Tučně uvádíme hodnoty zátěží u položek PICTS-cz, jejichž přiřazení k daným faktorům odpovídá originálu. V tabulce byly potlačeny faktorové zátěže menší než 0,3.

5.3 Interkorelace škál u původní a české verze

V souladu s originálním manuálem jsme pro posouzení struktury dotazníku použili vedle faktorové analýzy také analýzu korelací mezi jednotlivými škálami PICTS-cz. Zjištěné korelace jsou téměř v úplné shodě s jejich hodnotami u původní verze nástroje. Rozdíly mezi korelacemi v české a americké verzi nebyly statisticky signifikantní a i v případě párů korelací s největším rozdílem jde pouze o minimální rozdíly (rozdíl koeficientů maximálně 0,15).

5.4 Vztah k vybraným charakteristikám respondentů

5.4.1 Věk

Statisticky významné záporné korelace mezi věkem a skóry ve škálách inventáře, popisované v dřívějších studiích, byly zjištěny také u našeho výzkumného souboru¹⁰ (tab. 5). Hodnoty Spearmanova koeficientu korelace věku s jednotlivými škálami se pohybovaly v rozmezí od -0,09 do -0,34, pro GCT skór činila korelace -0,28. Některé škály PICTS-cz souvisejí s věkem výrazně více než jiné. Vyšší korelační koeficient se objevil ve škálách Minulého kriminálního myšlení – HIS ($r_s = -0,34$), Sebeprosazování/sebeklamu – AST ($r_s = -0,32$) a Proaktivního kriminálního myšlení – P ($r_s = -0,32$). Ze škál stylů myšlení pak nejvýše korelovaly škály: Diskontinuita – Ds ($r_s = -0,26$), Oprávnění – En ($r_s = -0,25$), Odříznutí – Co ($r_s = -0,24$) a Superoptimismus – So ($r_s = -0,23$). Naopak jednoznačně nejnižší korelace s věkem byla detekována u škály Interpersonální hostility – HOS ($r_s = -0,09$), následována škálou Sentimentality – Sn ($r_s = -0,14$), Popření újmy – DNH ($r_s = -0,15$), Zdůvodnění – Mo ($r_s = -0,15$) a Strachu ze změny – FOC ($r_s = -0,16$).

5.4.2 Kriminální historie

Také u českého souboru se ukázalo, že všechny škály PICTS-cz alespoň mírně korelují se sledovanými standardními měřítky kriminální historie jedince, tj. s počtem předchozích **záznamů v opisu rejstříku trestů** a **především pobytů ve výkonu trestu odnětí**

¹⁰ Do této i dalších analýz vstupovalo vždy pouze 18 škál PICTS-cz, jelikož zapojení tří validizačních škál zde nemá opodstatnění.

svobody (tab. 5). Jelikož obě proměnné zároveň korelují s věkem, byly použity neparametrické parciální korelace, jež vliv věku statisticky kontrolují. Většina škál vykazuje signifikantní kladné korelace, které v případě počtu záznamů nabývají hodnot v rozmezí od 0,17 do 0,37, v případě počtu pobytů se hodnoty pohybují v rozmezí od 0,16 do 0,36. V obou případech koreluje nejvýše škála Sebeprosazování/sebeklamu – AST (0,37; 0,36), dle očekávání těsně následována škálou Minulého kriminálního myšlení – HIS (0,37; 0,35) a Proaktivního kriminálního myšlení – P (0,36; 0,33). Vztah sledovaných proměnných a Souhrnného skóru kriminálního myšlení (GCT) je o něco slabší.

Tabulka 5 *Neparametrické korelace mezi věkem a škálami PICTS-cz a neparametrické parciální korelace mezi vybranými znaky kriminální historie, vzděláním a škálami PICTS-cz s kontrolou věku*

Název škály		Věk	Počet předchozích záznamů v opisu RT	Počet předchozích uvěznění	Vzdělání
Zdůvodnění	Mo	-0,15*	0,24*	0,17*	-0,21*
Odříznutí	Co	-0,24*	0,20*	0,24*	-0,18*
Oprávnění	En	-0,25*	0,26*	0,21*	-0,18*
Orientace na moc	Po	-0,21*	0,11	0,07	-0,07
Sentimentalita	Sn	-0,14*	0,17*	0,12	-0,08
Superoptimismus	So	-0,23*	0,21*	0,16*	-0,12
Kognitivní indolence	Ci	-0,21*	0,17*	0,16*	-0,16*
Diskontinuita	Ds	-0,26*	0,26*	0,29*	-0,24*
Vyhýbání se problémům	PRB	-0,20*	0,20*	0,23*	-0,23*
Interpersonální hostilita	HOS	-0,09	0,19*	0,17*	-0,19*
Sebeprosazování/sebeklam	AST	-0,32*	0,37*	0,36*	-0,21*
Popření újmy	DNH	-0,15*	0,07	-0,02	-0,04
Současné kriminální myšlení	CUR	-0,20*	0,18*	0,21*	-0,23*
Minulé kriminální myšlení	HIS	-0,34*	0,37*	0,35*	-0,19*
Proaktivní kriminální myšlení	P	-0,32*	0,36*	0,33*	-0,21*
Reaktivní kriminální myšlení	R	-0,22*	0,21*	0,24*	-0,23*
Strach ze změny	FOC	-0,16*	0,11	0,10	-0,16*
Souhrnný skór kriminálního myšlení	GCT	-0,28*	0,27*	0,25*	-0,21*
Počet respondentů	N	586	571	555	538

Pozn.: * značí výsledky signifikantní na hladině významnosti 0,05 po Bonferroniho korekci pro 18 současných srovnání. Vzdělání bylo kódováno: 0 = neukončená ZŠ, 1 = ukončená ZŠ, ZvŠ nebo neukončená OU/SOU, 2 = ukončená OU/SOU nebo neukončená SŠ, 3 = ukončená SŠ a vyšší.

5.4.3 Vzdělání

Jelikož vzdělání středně silně koreluje s věkem ($r_s = 0,34$), byl pro zkoumání vztahu vzdělání a skóru ve škálách PICTS-cz rovněž použit neparametrický parciální korelační koeficient kontrolující vliv věku. Většina škál se vzděláním koreluje signifikantně mírně negativně (r_s kolem $-0,2$), tedy respondenti s nižším vzděláním dosahují vyšších skóru

(viz tab. 5). Výjimku tvoří škály Orientace na moc – Po, Sentimentalita – Sn, Superoptimismus – So a Popření újmy – DNH, jejichž korelace se vzděláním se signifikantně neliší od nuly.

6. Diskuse

Převod dotazníku do jiné řeči, do jiného sociokulturního prostředí s odlišnými zvyklostmi, právním systémem a způsobem uvažování lidí, je vždy obtížným úkolem. Nedá se proto očekávat, že by nová jazyková verze byla identická s verzí výchozí (Mareš, Ježek, 2012). Námí předkládaná studie měla za cíl představit metodu PICTS české odborné veřejnosti a zároveň demonstrovat srovnatelnost jejího českého převodu s originální verzí. Prezentované výsledky základních psychometrických analýz, jako i zjištěné korelace s vybranými charakteristikami kriminální historie přitom plně odpovídají výsledkům předchozích zahraničních studií, což poukazuje na úspěšnost při adaptaci metody.

Reliabilita, ve smyslu vnitřní konzistence škál a mezipoložkové korelace, dosáhla, resp. předčila hodnoty dosažené původní verzí nástroje. Také **interkorelace škál** PICTS-cz se ukázala jako prakticky totožná se strukturou vzájemných korelací škál originální verze.

Výsledky explorační **faktorové analýzy** naznačují přítomnost čtyř faktorů, což je struktura, k níž se přiklání i autor metody. Celkové procento variance vysvětlené tímto modelem je však v našem případě, stejně jako u originálu, relativně nízké. To naznačuje, že tyto faktory nejsou schopny vysvětlit většinu variance v datovém souboru a mnoho položek PICTS-cz tedy obsahuje unikátní informaci. Při interpretaci výsledků dotazníku by tak měla být věnována dostatečná pozornost také analýze na úrovni jednotlivých položek. Celkově je možné konstatovat, že výsledek faktorové analýzy české verze inventáře odpovídá výsledkům analogických analýz u původní verze i jiných jazykových adaptací. Z toho nicméně plyne i skutečnost, že jednoznačné a uspokojivé faktorové řešení dosud nebylo nalezeno a vyžaduje další zkoumání zakončené konfirmační faktorovou analýzou na novém souboru respondentů.

Zároveň se zdá, že pro osm specifických, vzájemně odlišitelných škál stylů myšlení, jak byly autorem původně koncipovány, neexistují přesvědčivé psychometrické důkazy. Možnosti využití škál stylů myšlení v praxi zůstávají stále otevřené, a to s ohledem na jejich konkrétnost, relativně úzké a jasně vymezené zaměření, a především intuitivní srozumitelnost, která je činí i pro intelektově limitované jedince snadno uchopitelnými (Egan et al., 2000). Za zdařilé jsou považovány i názvy těchto škál, které lze stejně dobře použít i pro popis chování překračující morální pravidla v mezích zákona. Možnosti terapeutického využití škál stylů myšlení dokládá přehled rizikových faktorů těchto způsobů uvažování, doplněný odpovídajícími nástroji pro jejich potlačení a specifikační cílů těchto intervencí, jak jej ve svých publikacích představuje Walters (1990; 2012).

V souladu se zjištěními zahraničních studií byl detekován pozitivní vztah mezi skóry ve škálách PICTS-cz a charakteristikami **kriminální historie** respondentů. Přičemž jako silnější korelát kriminálního myšlení se ukázal počet předchozích záznamů v opisu rejstříku trestů, před počtem předchozích uvěznění. U českého souboru byly zjištěny obdobně silné, příp. silnější vztahy mezi skóry v jednotlivých škálách inventáře a sledovanými charakteristikami kriminální minulosti jedince, ve srovnání se zahraničními soubory, u nichž

máme k dispozici bližší údaje¹¹. Zjištěné vztahy lze vnímat jako povzbudivé, vzhledem k zamýšlenému uplatnění nástroje při predikci recidivy.

Nepatrně silnější byla průměrná – v tomto případě záporná – korelace skóre s **věkem** odsouzených. I tento vztah je v souladu s dosavadním poznáním v této oblasti, prezentovaným v úvodní části článku. Podle některých odborníků poukazuje na vliv zrání či narůstající životní zkušenosti na kriminální postoje (Palmer, Hollin, 2003; Wallinius et al., 2011). Zjištěný vztah také pravděpodobně úzce souvisí se známým poklesem antisociálního chování a páchání trestné činnosti s přibývajícím věkem jedince (např. Hare, Forth, Strachan, 1992; Sampson, Laub, 2003).

Oproti předchozím proměnným nepanuje v poznatcích o vztahu kriminálního myšlení a **vzdělání** v literatuře zatím shoda. Na souboru českých odsouzených bylo zjištěno, že většina škál PICTS-cz se vzděláním koreluje mírně negativně.

Popsané vztahy mezi skóry dosaženými ve škálách PICTS-cz a vybranými relevantními charakteristikami našich respondentů (kriminální historie, věk, vzdělání) podle nás ukazují na účelnost využití dotazníku i v našem sociálně-kulturním prostředí, a s jistou dávkou opatrnosti i na validitu použitého konstruktů kriminálního myšlení u našich odsouzených osob. Věříme tedy, že česká verze nástroje bude v ČR obdobně dobře uplatnitelná, jako je tomu u originálu v USA i jeho verzí v dalších zemích. To ale samozřejmě prokážou až další psychometrické analýzy, včetně odhadů test-retestové reliability, a především empirické validizační studie. Tím se dostáváme i k dalším **limitům adaptace** této metody, které byly zapříčiněny mimo jiné tím, že převod vznikl jako „vedlejší produkt“ rozsáhlého kriminologického výzkumu.

Za nedostatek české verze lze považovat neuskutečnění tzv. zpětného překladu do výchozího jazyka metody. S obdobným postupem se ale bohužel setkáváme při převodu psychologických metod vcelku běžně, bylo tomu tak mj. i při adaptaci PICTS v jiných zemích, např. v Nizozemsku. Věříme, že tento nedostatek byl alespoň zčásti kompenzován tvorbou kombinovaného překladu z více nezávislých zdrojů.

Nestandardně jsme také předem neprověřovali srozumitelnost položek u cílové, tj. vězeňské populace. Důvody pro tento postup byly dány jak omezenými personálními možnostmi, tak skutečností, že jsme nepředpokládali zásadní rozdíly ve schopnosti porozumění položkám v porovnání s námi oslovenými zástupci nekriminální populace. Proto věříme, že lze náš postup považovat za dostatečný. Volba výběrové strategie byla determinována specifiky výzkumu ve vězeňském prostředí (více viz Polišenská, Borovanská, Koubalíková, 2013), kde je velice obtížné získat reprezentativní soubor. V rámci forenzně psychologických výzkumů se tedy jedná o nadstandardně rozsáhlý a kvalitní výzkumný soubor.

Nedostatkem z psychometrického hlediska je již zmíněná nejednoznačnost, jež panuje ohledně faktorové struktury nástroje. Dostupné výsledky nicméně naznačují, že český převod je srovnatelný s jinými jazykovými adaptacemi, a čeští výzkumníci se tak budou moci podílet na mezinárodní snaze o identifikaci struktury nástroje.

¹¹ V americkém souboru (Walters, 1995) se korelace škál stylů myšlení s počtem předchozích odsouzení pohybovala v rozmezí od 0,10 do 0,23, zatímco korelace s počtem předchozích uvěznění od 0,07 do 0,22. V britském souboru (Palmer, Hollin, 2003) korelace škál stylů myšlení s počtem předchozích odsouzení nabývala hodnot od -0,07 do 0,24. V irské studii (Healy, O'Donnell, 2006) pak počet předchozích odsouzení koreloval se škálami stylů myšlení v rozmezí od -0,08 do 0,17 a s obsahovými škálami od 0,10 do 0,25, zatímco korelační koeficienty počtu předchozích uvěznění se škálami stylů myšlení se pohybovaly od -0,21 do 0,04 a s obsahovými škálami od -0,10 do 0,12.

7. Závěr

Česká verze dotazníku PICTS – Inventář kriminálních stylů myšlení (PICTS-cz) dle dostupných výsledků odpovídá původní verzi metody, jež je široce akceptovaným nástrojem pro detekci výskytu a intenzity kriminálních postojů u dospělé kriminální, resp. vězeňské populace. Nástroj PICTS-cz vykazuje uspokojivé hodnoty základních psychometrických parametrů, srovnatelné s výsledky studií realizovaných na standardizačním souboru autora metody. Testy reliability a orientační důkazy validity inventáře naznačují možnosti jeho využití jako účelné pomůcky v diagnostické praxi vězeňských psychologů a soudních znalců-psychologů. Tuto studii je možné považovat za příspěvek ke zkoumání vnitřní struktury nástroje a k budoucí empirické validizaci metody, umožňující její plné využití v praxi.

Poznámka

Manuál k české verzi metody je pro zájemce z řad psychologů působících především v penitenciární a forenzní praxi k dispozici (publikační činnost IKSP). Distribuce metody se bude řídit podmínkami ujednanými s autorem.

LITERATURA

- Banase, R., Koppehele-Gossel, J., Kistemaker, L. M., Werner, V. A., Schmidt, A. F. (2013). Pro-criminal attitudes, intervention, and recidivism. *Aggression and Violent Behavior*, (18), 673–685.
- Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. (2016). *Kriminální styly myšlení: Inventář PICTS-cz*. Praha: IKSP.
- Blud, L., Travers, R., Nugent, F., Thornton, D. (2003). Accreditation of offending behaviour programmes in HM Prison Service: 'What Works' in practice. *Legal and Criminological Psychology*, (8), 69–81.
- Bulten, E., Nijman, H., van der Staak, C. (2009). Measuring criminal thinking styles: The construct validity and utility of the PICTS in a Dutch prison sample. *Legal and Criminological Psychology*, (14), 35–49.
- Dembo, R., Turner, C. W., Jainchill, N. (2007). An assessment of criminal thinking among incarcerated youths in three states. *Criminal Justice and Behavior*, (34), 1157–1167.
- Egan, V., McMurrin, M., Richardson, C., Blair, M. (2000). Criminal cognitions and personality: What does the PICTS really measure? *Criminal Behaviour and Mental Health*, (10), 170–184.
- Faridová, P. (2014). *Íybrané koncepce kriminálního myšlení u pachatelů trestné činnosti* (Diplomová práce). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra psychologie.
- Faridová, P. (2015). Kriminální myšlení: teoretická a terminologická východiska. *Československá psychologie*, (59), 332–345.
- Gonsalves, V. M., Scalora, M. J., Huss, M. T. (2009). Prediction of recidivism using the Psychopathy Checklist–Revised and the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles within a forensic sample. *Criminal Justice and Behavior*, (36), 741–756.
- Hare, R. D. (1991). *Manual for the Revised Psychopathy Checklist*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Hare, R. D., Forth, A. E., Strachan, K. E. (1992). Psychopathy and crime across the life span. In R. D. Peters, R. J. McMahon (Eds.), *Aggression and violence throughout the life span* (285–300). Thousand Oaks: Sage.
- Hart, S. D., Cox, D. N., Hare, R. D. (1995). *The Hare Psychopathy Checklist: Screening Version*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Healy, D., O'Donnell, I. (2006). Criminal thinking on probation: A perspective from Ireland. *Criminal Justice and Behavior*, (33), 782–802.
- Henning, K. R., Frueh, B. C. (1996). Cognitive-behavioural treatment of incarcerated offenders: An evaluation of the Vermont Department of Corrections' Cognitive Self-Change Program. *Criminal Justice and Behavior*, (23), 523–541.

- Mandracchia, J. T., Morgan, R. D. (2011). Understanding criminals' thinking: Further examination of the Measure of Offender Thinking Styles – Revised. *Assessment*, (18), 442–452.
- Mareš, J., Ježek, S. (2012). Dotazník zjišťující pacientovo pojetí nemoci: IPQ-R-CZ. *Československá psychologie*, (56), 558–573.
- Mills, J. F., Kroner, D. G., Hemati, T. (2004). The Measures of Criminal Attitudes and Associates (MCAA): The prediction of general and violent recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, (31), 717–733.
- Morey, L. C. (1991). *Personality Assessment Inventory professional manual*. Odessa: Psychological Assessment Resources.
- Palmer, E. J., Hollin, C. R. (2003). Using the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles with English prisoners. *Legal and Criminological Psychology*, (8), 175–181.
- Palmer, E. J., Hollin C. R. (2004). Predicting reconviction using the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles with English prisoners. *Legal and Criminological Psychology*, (9), 57–68.
- Polišenská, V. A., Borovanská, M., Koubalíková, S. (2013). Výzkum pachatelů trestné činnosti realizovaný ve věznicích versus na svobodě: výhody a nevýhody. In K. Večerka (Ed.), *Prevence sociálních deviací – přání, naděje a realita: Sborník příspěvků z konference sekce sociální patologie MČSS (93–97)*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost.
- Sampson, R. J., Laub, J. H. (2003). Life-Course Desisters? Trajectories of Crime Among Delinquent Boys Followed to Age 70. *Criminology*, (41), 301–339.
- Simourd, D. J., van de Ven, J. (1999). Assessment of criminal attitudes: Criterion-related validity of the Criminal Sentiments Scale-Modified and Pride in Delinquency Scale. *Criminal Justice and Behavior*, (26), 90–106.
- Wallinius, M., Johansson, P., Larden, M., Dernevik, M. (2011). Self-serving cognitive distortions and antisocial behavior among adults and adolescents. *Criminal Justice and Behavior*, (38), 286–301.
- Walters, G. D. (1990). *The criminal lifestyle: Patterns of serious criminal conduct*. Newbury Park: Sage.
- Walters, G. D. (1995). The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles. Part I: Reliability and preliminary validity. *Criminal Justice and Behavior*, (22), 307–325.
- Walters, G. D. (1996). The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles. Part III: Predictive validity. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, (40), 105–112.
- Walters, G. D. (2002a). *Criminal belief systems: An Integrated-Interactive Theory of Lifestyle*. Westport: Praeger.
- Walters, G. D. (2002b). The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS): A review and meta-analysis. *Assessment*, (9), 278–291.
- Walters, G. D. (2005a). How many factors are there on the PICTS? *Criminal Behaviour and Mental Health*, (15), 273–283.
- Walters, G. D. (2005b). Predicting institutional adjustment with the Lifestyle Criminality Screening Form and Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles. *International Journal of Forensic Mental Health*, (4), 63–70.
- Walters, G. D. (2005c). Recidivism in released Lifestyle Change Program participants. *Criminal Justice and Behavior*, (32), 50–68.
- Walters, G. D. (2006a). *The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS): Professional manual*. Allentown: Center for Lifestyle Studies.
- Walters, G. D. (2006b). Use of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles to predict disciplinary adjustment in male inmate program participants. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, (50), 166–173.
- Walters, G. D. (2009). The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles and Psychopathy Checklist: Screening version as incrementally valid predictors of recidivism. *Law and Human Behavior*, (33), 497–505.
- Walters, G. D. (2011). Predicting recidivism with the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles and Level of Service Inventory-Revised: Screening Version. *Law and Human Behavior*, (35), 211–220.
- Walters, G. D. (2012). *Crime in a psychological context: From career criminals to criminal careers*. Thousand Oaks: Sage.
- Walters, G. D., Geyer, M. D. (2005). Construct validity of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles in relationship to the PAI, disciplinary adjustment, and program completion. *Journal of Personality Assessment*, (84), 252–260.
- Walters, G. D., Mandell, W. (2007). Incremental validity of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles and Psychopathy Checklist: Screening Version in predicting disciplinary outcome. *Law and Human Behavior*, (31), 141–157.

- Walters, G. D., Schlauch, C. (2008). The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles and Level of Service Inventory-Revised: Screening Version as predictors of official and self-reported disciplinary infractions. *Law and Human Behavior*, (32), 454–462.
- Walters, G. D., Elliott, W. N., Miscoil, D. (1998). Use of the psychological inventory of criminal thinking. *Criminal Justice and Behavior*, (25), 125–134.

INVENTORY OF CRIMINAL THINKING STYLES (PICTS-cz) – ADAPTATION AND PSYCHOMETRIC PROPERTIES

P. FARIDOVÁ, Š. BLATNÍKOVÁ, M. VRANKA, P. ZEMAN

ABSTRACT

Objectives. The aim of this study is to present a Czech adaptation of original American Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS) to demonstrate the equivalence of basic psychometric properties of the original and the adapted version (PICTS-cz), and to test relations of the test scores with age, education, and criminal history characteristics.

Analyzed sample consisted of 586 male prisoners aged 19–66 years ($Med = 35$; $SD = 9,81$) sentenced to prison for different types of criminal activities. Data collection was provided by prison psychologists in 13 penitentiary institutions in the Czech Republic.

Results. Our results showed that psychometric properties of Czech version (e.g. internal consistency, inter-item correlation, factor structure, scale scores correlations with relevant characteristics of the respondents) are comparable with the original version.

Study limitations. Unrealized empirical validation studies, test-retest reliability testing and reverse translation to original language represent main limitations of this study. Sample selection strategy was determined by specifics of the data collection in prison environment.

Keywords: criminal thinking/attitudes; PICTS-cz; test adaptation; prison population; forensic psychology; Czech Republic

INVENTAR KRIMINELLER DENKSTILE (PICTS-cz) – ADAPTATION UND PSYCHOMETRISCHE EIGENSCHAFTEN

P. FARIDOVÁ, Š. BLATNÍKOVÁ, M. VRANKA, P. ZEMAN

ABSTRAKT

Das Ziel der Studie war, die tschechische Adaptation des amerikanischen Inventars krimineller Denkstile (Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles – PICTS) zu präsentieren. Wir wollen die Korrespondenz der grundlegenden psychometrischen Parameter des Originals und der tschechischen Adaptation zeigen (PICTS-cz). Wir berichten über Beziehungen der Ergebnisse des Inventars mit dem Alter, der Bildung und den grundlegenden Merkmalen der Kriminalgeschichte.

Die Stichprobe bestand aus 586 verurteilten Männern im Alter von 19 bis 66 Jahren ($Med = 35$, $SD = 9,81$), in der Haft für diverse Straftaten. Die Datensammlung wurde von Gefängnispsychologen in 13 Gefängnissen in der Tschechischen Republik durchgeführt.

Die Ergebnisse zeigen, dass die psychometrischen Eigenschaften der tschechischen Version (interne Konsistenz der Skalen, Inter-Item-Korrelation, Faktorenstruktur, Korrelation mit relevanten Merkmalen der Befragten und weitere) vergleichbar mit der Originalversion sind.

Grenzen der Studie sind vor allem bisher unrealisierte größtenteils unrealisierte empirische Validierungsstudien, Schätzungen der Retest-Reliabilität und nicht realisierte Rückübersetzung in die Ausgangssprache der

Methode. Die Auswahl der Stichprobe wurde durch die Besonderheiten der Datensammlung in Gefängnissen bestimmt.

Schlüsselwörter: kriminelles Denken / kriminelle Einstellungen; PICTS-cz; Testadaptation; die Gefängnisinsassen; forensische Psychologie; Tschechische Republik

Mgr. Petra Faridová, Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

E-mail: pfaridova@iksp.justice.cz

PhDr. Šárka Blatníková, Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

E-mail: sblatnikova@iksp.justice.cz

Ing. Mgr. Marek Vranka, Katedra psychologie FF UK.

E-mail: marek.vranka@ff.cuni.cz

JUDr. Petr Zeman, Ph.D., Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

E-mail: pzeman@iksp.justice.cz

Článek vznikl jako součást výzkumného úkolu Násilná sexuální kriminalita v ČR (účelová podpora z Programu bezpečnostního výzkumu Ministerstva vnitra České republiky – BV II/2-VS, č. projektu VG20122014084) řešeného v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Odpovědná řešitelka: Šárka Blatníková (sblatnikova@iksp.justice.cz).

Naše poděkování patří vězeňským psychologům, kteří kompletně zajišťovali administraci inventáře respondentům. Do sběru dat se ochotně zapojily věznice České Budějovice (Mgr. Sylvie Koubalíková), Horní Slavkov (PhDr. Vendelín Lukáčka, PhDr. Hana Fojtíková, Mgr. Kateřina Kejřová), Jiřice (PhDr. Petr Novák, Mgr. Alena Volfová), Kuřim (Mgr. Radomír Macků, Mgr. Milan Jirků), Mírov (Mgr. Barbora Salajková), Ostrov nad Ohří (PhDr. Kateřina Scheinerová), Plzeň (Mgr. Ing. Vojtěch Bek), Praha Ružyně (Mgr. Daniel Trávníček), Rýnovice (Mgr. Jan Drahoňovský), Teplice (PhDr. Radovana Klusáčková), Valdice (PhDr. Miloš Pitthard) a Vinařice (Mgr. Josef Hrubý, PhDr. Věra Kněžů).